

KRONIKA NAUKOWA

Maciej Grabski

500-LECIE HOŁDU PRUSKIEGO (1525–2025). INICJUJEMY OBCHODY WIELKIEGO JUBILEUSZU

Dnia 10 kwietnia 2019 roku na posiedzeniu Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Domu Polskim w Olsztynie omówiono inicjatywę uczczenia 500. rocznicy Traktatu Krakowskiego i Hołdu Pruskiego.

Otworzył je Dyrektor Ośrodka Badań Naukowych (Obecnego Instytutu Północnego) im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, dr Jerzy Kiełbik. Zaznaczył, iż w 2025 roku minie 500. rocznica Hołdu Pruskiego. Podkreślił jego rolę dla Mazur, czyli utworzenie państwa luterańskiego na terenie ziem pruskich. Przywitał gości, a wśród nich prof. dr. hab. Jacka Wijaczkę, pracownika naukowego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz prof. dr. hab. Stanisława Achremczyka, prezesa Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego i pracownika naukowego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Jako pierwszy wystąpił prof. dr. hab. Jacek Wijaczka, który wygłosił referat *Książę Albrecht Hohenzollern – z wroga przyjaciel*. Omówił życie Hohenzollerna oraz jego stosunki z Koroną, które z wrogich, przekształciły się w przyjacielskie.

Następnie prof. dr. hab. Stanisław Achremczyk przedstawił referat *500-lecie Hołdu Pruskiego – wyzwanie naukowe i kulturalne*. Prelegent podkreślił, że 10 kwietnia 1525 roku rozpoczęła się nowa era w dziejach. Stwierdził, że podobnie jak uczczono setną rocznicę odzyskania niepodległości, tak należy uczcić 500. rocznicę Traktatu Krakowskiego oraz złożenia Hołdu Pruskiego. Podkreślił, że Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego przedkłada wstępny program rocznic państwowych i regionalnych oraz proponuje, aby Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego Gustaw Marek Brzezina objął patronat nad jubileuszem, zaś Towarzystwo deklaruje objęcie pilotażu nad programem naukowym oraz kulturalnym. Proponuje utworzenie dwóch komitetów: naukowego oraz organizacyjnego. Komitet Naukowy przygotowałby program przedsięwzięć naukowych, zaś Komitet Organizacyjny byłby złożony z najważniejszych osób z województwa, któ-

re objęłyby patronat nad obchodami. Liczy na współpracę z czołowymi badaczami z różnych ośrodków naukowych w Polsce. Na chwilę obecną deklarację taką złożyli przedstawiciele Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego podczas posiedzenia przedłożyło wstępny program przedsięwzięć naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem historii i współczesności Mazur.

Prelegent przedłożył propozycje dwóch tematów badawczych: *Ziemie pruskie XVI–XVIII wieku* oraz *Odkrywanie Mazur i Warmii w XIX i XX wieku*, przy czym zostałyby on podzielony na dwa tematy *Prusy Wschodnie w relacjach, reportażu, wspomnieniach XIX wieku* oraz *Mazury nasze: Od Władysława Ogrodzińskiego do Wojciecha Smarzewskiego*.

Referent zaznaczył, że Towarzystwo i instytucje z nim współpracujące podejmą się działalności naukowej, popularyzatorskiej oraz wydawniczej.

W podsumowaniu Stanisław Achremczyk zaznaczył, że Hołd Pruski był zjawiskiem przekształcenia społecznego. Dzięki niemu udowodniono, że Koronę wyróżniała tolerancja religijna oraz demokracja szlachecka.

Jako pierwszy głos w dyskusji zabrał Piotr Kowalski, który stwierdził, iż rocznicę Hołdu Pruskiego należy uczcić poprzez budowę pomnika upamiętniającego te wydarzenie. Jerzy Kiełbik zaznaczył, że odpowiedzialność za wybudowanie pomnika spoczywa na samorządzie, a nie Ośrodku. Wojciech Ciesielski podkreślił, że Olsztyn musi odpowiednio uczcić Hołd Pruski, aby zdobyć prestiż.

Radny sejmiku województwa warmińsko-mazurskiego oraz były wiceprezydent Olsztyna Jarosław Słoma podkreślił, że należy utrzymywać tożsamość Warmii oraz Mazur, ale trzeba również mówić o Prusach. Żałował, że województwo warmińsko-mazurskie nie nosi nazwy województwa pruskiego. Odnosząc się do wykładu prof. Wijaczki podkreślił wybitną rolę Albrechta Hohenzollerna na rzecz rozwoju kultury polskiej. Jednocześnie zaznaczył, że Hołd Pruski pełnił rolę kolonizacyjną, ekumeniczną, wielonarodowościową oraz wielokulturową.

Kończąc, dr Jerzy Kiełbik podziękował za przybycie referentom oraz słuchaczom. Również prof. Achremczyk podziękował prof. Wijaczce za przyjazd z Torunia. Zaznaczył również, że pracownicy Instytutu Północnego i Towarzystwa Kętrzyńskiego będą sukcesywnie przygotowywać się do obchodów 500. rocznicy Hołdu Pruskiego, jednocześnie pamiętając o innych ważnych rocznicach. Działalność ta będzie promować region w Polsce i budować tożsamość regionalną.

Konrad Bączek

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI BUDOWA NIEPODLEGŁEJ. GRANICE RZECZYPOSPOLITEJ W LATACH 1918–1921

Odzyskanie przez Polskę niepodległości po 123 latach niewoli było ściśle związane z rezultatami I wojny światowej. Poważne osłabienie, a w przypadku Austro-Węgier rozpad, mocarstw zaborczych, pozwoliło na intensyfikację akcji politycznej i militarnej zmierzającej do odbudowy niepodległego państwa. Zasadniczy element procesu odrodzenia suwerennej Polski stanowiła walka o jej granice. Polacy musieli zmierzyć się z roszczeniami dawnych zaborców oraz aspiracjami terytorialnymi sąsiednich narodów, które po i wojnie światowej uzyskały możliwość samostanowienia. O kształcie granic II RP zdecydowały w dużej mierze działania zbrojne tj. Powstanie Wielkopolskie (1918), powstania śląskie (1919–1921), wojna o Śląsk Cieszyński (1919), wojna polsko-sowiecka (1919–1921), czy wreszcie kontrowersyjny Bunt Żeligowskiego (1920). Jedynie w przypadku granicy północnej wystarczające (choć nie wszystkich satysfakcjonujące) okazały się rozstrzygnięcia dyplomatyczne. Na mocy ustaleń traktatu wersalskiego Polska uzyskała część dawnych Prus Królewskich z dostępem do morza, natomiast o przynależności państwowej Warmii, Mazur i Powiśla miał zdecydować wynik plebiscytu zorganizowanego 11 lipca 1920 roku.

Kwestia kształtowania granic II RP cieszy się nieustającym zainteresowaniem historyków polskich, a także (może w nieco mniejszym stopniu) zagranicznych. Okazją do prezentacji wyników najnowszych badań oraz wymiany poglądów stała się konferencja naukowa zatytułowana: *Budowa Niepodległej. Granice Rzeczypospolitej w latach 1918–1921* zorganizowana w dniach 10–11 października 2019 roku przez Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz Oddział Polskiej Akademii Nauk w Olsztynie i Białymstoku z siedzibą w Olsztynie i Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Olsztynie. Patronat Honorowy nad konferencją objęło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a patronat medialny TVP 3 Olsztyn i Radio Olsztyn S.A.